

Papp Péter:

AKNAFIGYELŐ (AFI-) PUSKA

DOI: 10.35926/HSZ.2026.4.8

ÖSSZEFOGLALÓ: A szerző felkért szakemberként vett részt egy múzeumból előkerült és korábban nem regisztrált haditechnikai eszköz azonosításában. A publikáció bemutatja az azonosítás folyamatát, és tisztázza a sajátos terminológia fogalomrendszerét. Az immár beazonosított aknafigyelő (AFI-) puskát az 1990-es évek közepéig a Honvéd Folyami Flottilla aknafigyelő alosztálya alkalmazta. A szerző részletes leírást közöl a berendezés működési elvéről.

KULCSSZAVAK: aknafigyelő puska, aknatelepítés, figyelőőrs, folyami flottilla, terepvázlat

A SZERZŐRŐL:

Pap Péter nyugalmazott rendőrfőtanácsos (ORCID: 0000-0002-9059-1822)

A Hadtörténeti Múzeum Tárgyi Gyűjteményi Osztályának Műszergyűjteményében, mint megannyi sok évtizedes múltú gyűjteményben, a sok neves, becses műtárgy között megbúvik egy-egy (azaz nem is egy, hanem három) szerény kivitelű, névtelen darab. Az anonim műtárgyak nevesítése szükségessé tette a korrekt, szakmai szempontoknak megfelelő azonosítást.

A NÉVADÁS

A Tárgyi Gyűjteményi Osztály műtárgygyűjteményeinek több helyszínről (pl. a Haditechnikai Intézet házi múzeuma, a Bolyai gyűjtemény stb.) a Petőfi Sándor laktanya 28-as épületébe áthelyezését követő rendszerezés során az előtalált műtárgyak szemrevételezése során semmilyen jelzet:

- gyarapodási,
- leltári szám,
- gyári embléma nem volt látható.

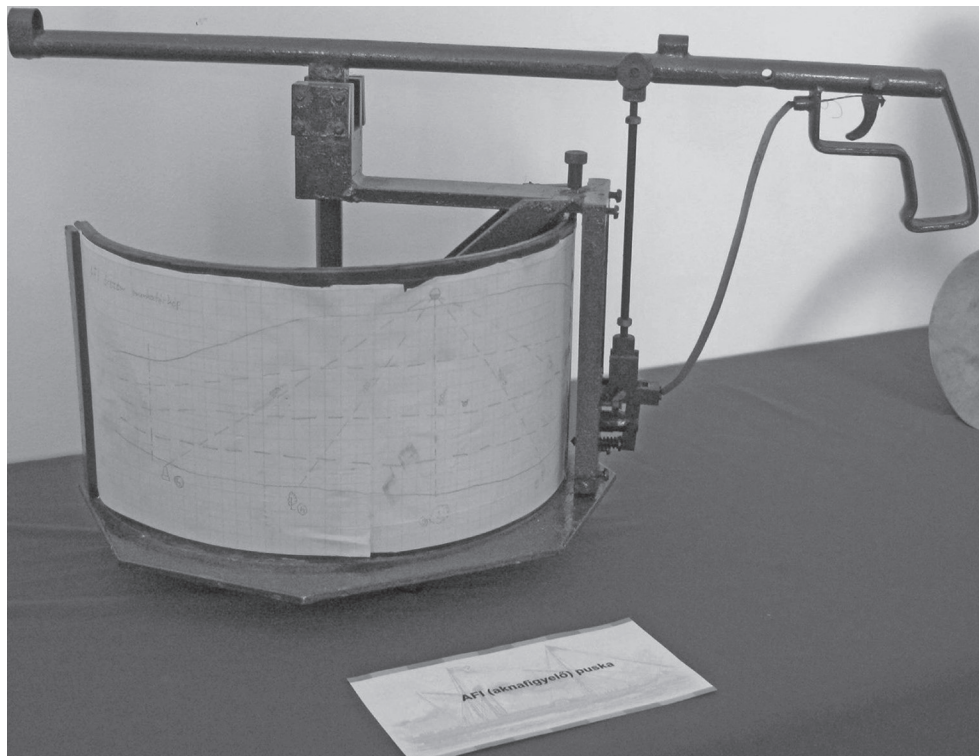
A nyilvántartási dokumentumok:

- a gyarapodási napló,
- a leltárkönyvek,
- az irattári dokumentumok áttekintése semmilyen adattal, információval nem szolgált.

Mint korábban több esetben, a szakemberek ezúttal is a „fegyverbarátok”, a militáriagyűjtők népes táborához fordultak. A rengeteg szabadkozást, nemleges választ követően váratlan helyről, Szlovákiából, Redecky Attila gyűjteményéből, a Honvéd Folyami Flottilla dokumentumainak, relikviáinak páratlan tárházából érkezett a megfejtés: „Szórt víziaknak becsapódási helyét rögzítő eszköz, azaz, az AFI (aknafigyelő) puska.”

A készüléket a Honvéd Folyami Flottilla aknafigyelő alosztálya alkalmazta az 1990-es évekig. A nyitott félhenger palástjára rögzítették a Duna adott szakaszának terepvázlatát, térképszelvényét. A figyelőőrs vizuálisan követte az ellenséges repülőek tevékenységét, és aknabedobás esetén a puskaimitáció irányzékával megirányozta a becsapódás pontos helyét. Célzás közben a

hengerre rögzített vázlat előtt úgy vízszintesen, mint függőlegesen mozgó jelölő folyamatosan követte az irányzást, és a „lövés” kiváltásakor (az elsütőbillentyű működtetésekor) a vázlaton pontozással megjelölte a találati pontot. Ezt követően az AN–2 aknásznaszadok (a helyszín pontos ismeretében) megsemmisítették a mederfenéken nyugvó robbanóeszközt.

1. kép *A névadó fénykép, a műszer megnevezésével*¹

FOGALMI MEGKÖZELÍTÉS²

- *AFI*: az aknafigyelő megnevezésből képzett betűszó;
- *becsapódási, találkozási pont*: a lövedék, akna földbe, vízbe fúródásának becsapódási helye;
- *célgömb*: a mechanikus nyílt irányzék része, amely többnyire a csőtorkolat közelében helyezkedik el. Elnevezése a hagyományos terminológiát követi, mivel napjainkban csak ritkán készítik gömb alakúra;
- *célzás, irányzás*: az a tevékenység, amellyel a fegyver csőtengelyét vízszintes és függőleges síkban egy meghatározott helyzetbe állítják oly módon, hogy a rőppálya a célon haladjon át;
- *irányzóvonal*: a szemtől a nézőke közepén és a célgömb csúcsán a célpontig tartó egyenes;
- *lőfegyver-imitáció*: olyan eszköz, amely irányzóelemeivel (pl. célgömb, nézőke), valamint az elsütőszerkezete távkioldó közbeiktatásával működteti a célpontjelölőt;
- *műszer*: nagy pontosságú művelet végzésére alkalmas munkaeszköz;

¹ Redecky Attila szíves közlése és szakgyűjteménye.

² Juhász et al. 1982, 979.; Tankönyv a gépkocsizó... 1967, 575–578.; Damó 1985, 75., 299., 492.; Löelmélet alapjai... 1961, 25–31., 49–61.

- *nézőke*: a mechanikus, nyílt irányzék eleme. Kis méretű fémlap, amelynek felső éle (az irányél) közepén „U” vagy „V” alakú bevágás, irányzórés található;
- *puska*: a klasszikus fegyverfajta megnevezést a flottilla célpontmegjelölő műszerének megnevezésére is használták;
- *repülőgép*: a levegőnél nehezebb, a levegőben maradáshoz szükséges felhajtóerőt aerodinamikai elven létrehozó légi jármű. A katonai repülőgépeket feladatkörük szerint csoportosítják (pl. felderítő, vadász, bombázó, szállító repülőgépek stb.);
- *távkioldó*: lehetővé teszi a készülék működtetését anélkül, hogy a zárgomb lenyomásakor nem kívánt rezgések lépjenek fel;
- *terepvázlat*: az a rajz, amelyen a megfigyelt meder-, terepszakasz főbb és jellegzetes te-reptárgyait, a domborzati részekkel együtt megközelítő pontossággal ábrázolja.

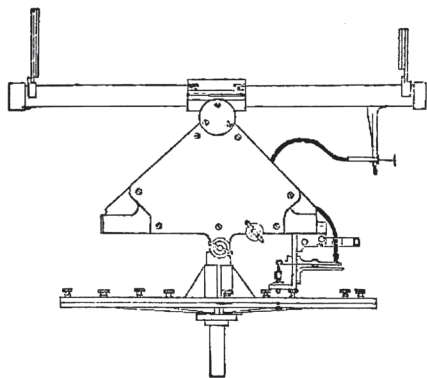
A FLOTTILLA AKNAFIGYELŐ MŰSZEREI

Az első generáció³

Az AFI-puska nem volt előzmény nélküli. Az eszköz első generációját a háborút követően – a gyalogsági fegyverekhez hasonlóan (pl. 1948 M ismétlőpuska) – az aknafigyelő szolgálat szovjet mintára történt szervezése (pl. meghatározott folyamatszakaszon a hézagmentes figyelőszolgálat és ellenőrzés) és az azt biztosító műszerek (pl. aknafigyelő tájolóműszer) rendszeresítése jelentette. A tájolóműszer az aknafigyelő poszt tagjai (4 fő: 1 parancsnok, 2 megfigyelő, 1 híradó) a településkor az állványra helyezték, majd szintezték. Ezután elkészítették a terepvázlatot, amely tartalmazta:

- a saját álláspontot,
- a figyelési sávhatárokat,
- a tájékozási pontokat (számozásukkal, távolságukkal),
- a vízműtárgyak helyét,
- a folyamkilométerek helyét, számát.

A vázlat a megfelelő tájolás után a műszer asztalára került. Légitámadáskor a megfigyelő az irányzócsővel kísérte a légijármű mozgását, és aknavetéskor annak helyét a távkioldó működtetésével megjelölte a vázlaton. A jelentést követően az őrs az akna becsapódási helyét bójával megjelölte, majd segítette a naszád(ok) elhárító munkáját.

1. ábra Aknafigyelő műszer (oldalnézet)⁴

³ Aknafigyelő utasítás... 1952, 5–24.

⁴ Uo.

A második generáció⁵

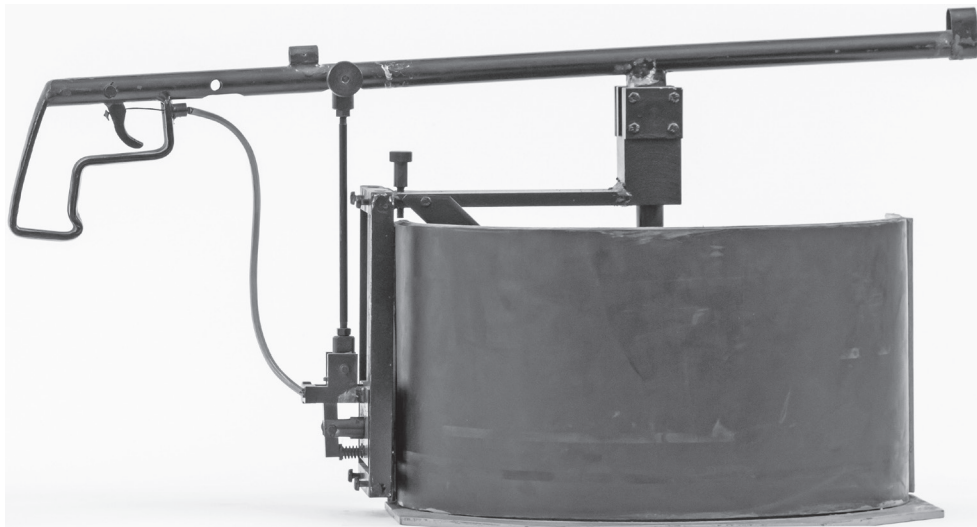
Az AFI-puska hazai fejlesztésű és gyártású volt, ezt a Redecky Attila gyűjteményében található kép bizonyítja, amelyen Döbrente Sándor ezredes a Honvéd Folyami Flottilla parancsnoka 1989-ben bemutatja a készüléket a Fekete-tengeri Flotta parancsnoksága tisztjeinek.

Az aknafigyelő műszerekről semmilyen dokumentum, leírás nem maradt ránk. Így az előtalált műtárgyak szemrevételezése és mint célmegjelölő műszer lövésszaki értékelése segítheti a megismerést.

Az előtalált műtárgyak kétfélék, rendszeresített és kísérleti minta.

– Rendszeresített minta

A 16,5 kilogramm tömegű műszer 360 milliméter átmérőjű, 200 milliméter magas nyitott félhenger, 2 milliméter vastag gumilappal borított külső palástjára helyezték a Duna egy adott szakaszának (méret- és szög tartó) terepvázlatát. Tengelyére illesztették a vízszintesen és függőlegesen mozgatható, irányzóelemekkel (célgömb és nézőke), elsütőszerkezettel és jelölő eszközzel szerelt 670 milliméter hosszú löfegyver-imitációt. Mozgatásakor a jelölő eszköz a löfegyver-imitáció irányvonalával szinkronban/együtt mozgott. Ahogy a „csapott célgömb” a figyelési sávot (mederszakaszt) pásztázta, jelölő pontozója úgy követte annak mozgását a mederszakasz vázlata előtt. A megfelelő látószöget biztosító, kiépített figyelőállásba helyezett és tájolt műszer a megfigyelt folyamszakaszon, légítámadáskor a szórt víziakna becsapódási helyét (az elsütőbillentyű működtetésével) a vázlatot átszűrve dokumentálta.

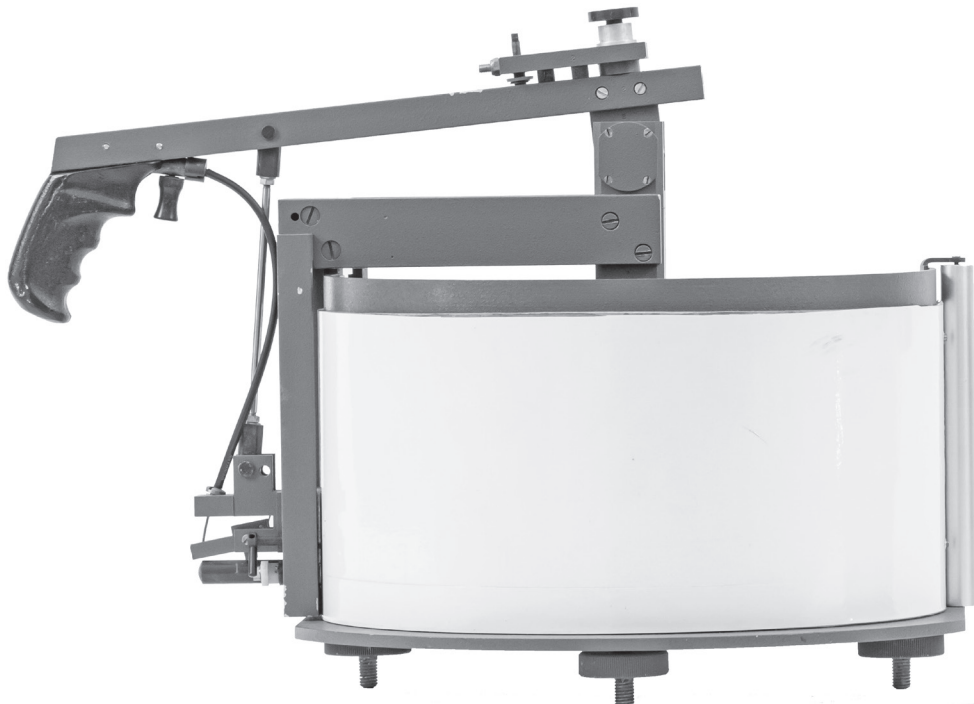

2. kép Az AFI-puska rendszeresített változata

⁵ Illés András felvétele.

– *Kísérleti minta*

A rendszeresített mintával azonos méretű, nyitott palástú, kissé robusztusabb műszer, azonban az irányzóelemek (a célgömb és a nézőke) hiányában az alaprendeltetésének, a szórt akna vízbe csapódási helyének megjelölésére alkalmatlan volt. A markolatot is tartó felső kar közepére szerelt többszintes rögzítőelem megszakítja, takarja az irányzóvonalat, így kezelője nem látja a célterületet, nem tudja követni a légjáróművet, nem észleli a becsapódás pontos helyét. A készülék (ebben a formában) csupán a jelölő elem vízszintes és függőleges mozgatását, valamint az elsütőbillentyű működtetésekor a célpontmegjelölés megfelelőségét tesztelhette.

3. kép Az AFI-puska kísérleti változata

AZ AFI-PUSKA BÚCSÚGYAKORLATA⁶

Az aknafigyelő műszer utolsó bevetésére 1993-ban Ercsi közelében, a Sárvíz '93 műszaki törzsvezetési gyakorlaton került sor. A figyelőőrs elsődleges feladata az ellenséges repülők tevékenységének figyelemmel kísérése és – aknadobás esetén – a jelentést követően a becsapódási hely bójával történő jelölése volt. Új feladatelemként jelentkezett az úszóaknák hatástalanítása, amely tevékenység eredményességét egy speciális lőfegyver, a Gepárd M1 mesterlövészpuska biztosította.

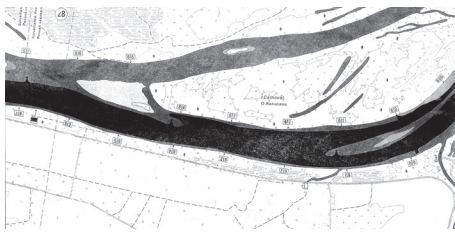
⁶ Árpási 1993, 10.

4. kép Készen az átkelés visszaverésére⁷

ÚJABB TALÁNY

Az előtalált műszer palástján található vázlat további meglepetést okozott, mivel az nem hazai mederszelvény, hanem a Románia és Bulgária közötti Duna-szakaszon, a 609 és 617 folyamkilométer közé eső Calinovăț-szigetet ábrázolta. Így a betájolt műszer vázlata és a figyelőőrs által ellenőrzött folyamszakasz teljesen eltért egymástól. Ha a gyakorlás során bekövetkezett volna aknatelepítés, akkor annak helyét a műszer rendeltetésének megfelelően megjelölte volna. Azonban a műszerre helyezett terepvázlat semmilyen információval nem szolgált az aknamentesítők számára. A kutatók számára marad tehát a régi mondás, amely szerint: „egy probléma megoldása újabbat hív életre”.

Terepvázlat	
Előtalált vázlat	Térképszelvény ⁸
	

5. kép A műszerben talált vázlat és műholdas felvétel a Duna-szakasról

⁷ NapTény... 1993, 16.

⁸ Google Maps.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Aknafigyelő utasítás a Folyami Flottilla számára. Honvédelmi Minisztérium, Budapest, 1952.
- Árpási Zoltán: *Sárvíz, 93 a Dunánál, sár és esővíz nélkül. Gyakorlatozó katonák között.* Békés Megyei Hírlap, 1993. 06. 23. https://library.hungaricana.hu/hu/view/BekesMegyeiNepuj sag_1993_06/?pg=313&layout=s (Letöltés időpontja: 2026. 06. 11.)
- Dr. Damó László (főszerk.): *Katonai lexikon.* Zrínyi Katonai Kiadó, 1985.
- Google Maps. <https://www.google.hu/maps/@43.7015138,24.7189541,28434a,35y,25.13h/data=!> (Letöltés időpontja: 2025. 04. 07.)
- Juhász József et al.: *Magyar értelmező kéziszótár.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1982.
- Lőelmélet alapjai a gyalogsági löfegyverekhez. Honvédelmi Minisztérium, 1961.
- NapTény. Új Magyarország, III. évf. 1993/115.
- Redecky Attila szíves közlése és szakgyűjteménye.
- Tankönyv a gépkocsizó lövész és géppisztolyos alegységek kiképzéséhez. MN Kiképzési Főcsoportfőnökség, Budapest, 1967.

Veress Csongor Balázs

A MIGRÁCIÓ MINT FEGYVER

Egy rendkívül időszerű művet vehet kezébe az olvasó: a 21. század folyamatosan változó biztonsági környezetében a kihívások egyre komplexebbek, nemcsak a harctereken jelentkeznek, hanem a politikai, gazdasági és társadalmi rendszerek destabilizációja útján is. A szerző részletesen, tudományos alapossággal elemzi ennek egyik különösen hatékony eszközét, a hibrid hadviselés keretében fegyverként alkalmazott tömeges migrációt.

A könyv a Zrínyi Kiadó webshopjában (shop.hmzrinyi.hu) vagy a kiadó könyv- és térképboltjában (1024 Budapest, Fillér utca 14.) **25% KEDVEZMÉNNYEL** vásárolható meg.

2025 | puhatáblás | 248 oldal

3490,-